

DOI: 10.18039/ajesi.760299

Zihin Yetersizliği Olan Bireylere Ev İçi Becerilerinin Öğretiminde Aile Eğitimi Programının Etkililiği¹

Funda ULUGÖL², Atilla CAVKAYTAR³

Geliş Tarihi: 19.03.2020

Kabul Tarihi: 23.05.2020

Makale Türü⁴: Araştırma Makalesi

Öz

Zihin yetersizliği (ZY) olan bireylerin eğitiminde temel amaç onları günlük yaşamda başkalarına en az bağımlı olacak duruma getirmektir. Bu amaçla okul programlarında çeşitli etkinliklere yer verilmektedir. Ancak, öğrenilen becerilerin doğal ortamlara transferinde sorunlar yaşanabilmektedir. Bu durumda doğal desteklerin sürece katılması önem kazanmaktadır. Bu desteklerden biri de anne baba dışında yakın akrabalarından biri olabilmektedir. Bu gerekçeyle aileleri ZY olan çocuğuna ev temizliği ve düzeni kapsamındaki becerileri öğretmede yeterli duruma getirmek amacıyla araştırmacılar tarafından bir aile eğitimi programı geliştirilmiştir. Araştırma 22 yaşında orta düzeyde ZY olan bir birey ve bu bireyin 52 yaşındaki teyzesi ile yürütülmüştür. Araştırmanın amacı, geliştirilen aile eğitim programını tamamlayan teyzenin gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarının, ZY olan yeğenin ev temizliği ve ev düzeni becerilerini öğrenmedeki etkisini belirlemektir. Davranışlar arası çoklu yoklama modelinin kullanıldığı araştırma sonucunda birey belirlenen becerileri kazanmış ve kararlı veriye ulaşmıştır. İzleme verileri bireyin kazandığı becerileri koruduğunu göstermiştir. Teyze ipucunun giderek arttırılması yöntemini uygun ve güvenilir bir şekilde kullanmıştır. Bu durum doğal bir öğretim süreci sunan ipucunun giderek arttırılması yönteminin planlı ve kapsamlı bir eğitimle profesyoneller dışındaki kişiler tarafından güvenilir ve etkili bir şekilde kullanılabilirdiğini göstermektedir. Sosyal geçerlik verileri teyzenin aile eğitimi programına katılmaktan ve yeğenine bu becerileri kazandırabilmiş olmaktan dolayı memnun olduğunu göstermiştir.

Anahtar kelimeler: Zihin yetersizliği, ipucunun giderek arttırılması, aile eğitimi, günlük yaşam becerileri, akraba katılımı

Atf: Ulugöl, F. ve Cavkaytar, A. (2020). Zihin yetersizliği olan bireylere ev içi becerilerinin öğretiminde aile eğitimi programının etkililiği. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(2), 930-957. DOI: 10.18039/ajesi.760299

¹ Bu çalışma ZEÖ605 Uygulamalı Aile Eğitimi dersi kapsamında hazırlanmış ve 29. Ulusal Özel Eğitim Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² (Sorumlu Yazar) Öğretmen, Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim Meslek Okulu, Türkiye, fundabgr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4576-5301>

³ Prof. Dr., Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Özel Eğitim Bölümü, Türkiye, acavkayt@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8067-1602>

⁴ Bu araştırma Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu'ndan 15.03.2019 tarihli 22577 sayı ile etik kurul onayı alınarak gerçekleştirilmiştir.

DOI: 10.18039/ajesi.760299

The Effectiveness of Parent Training Program in Teaching Domestic Skills to Individuals with Intellectual Disability¹

Funda ULUGÖL², Atilla CAVKAYTAR³

Submitted by: 19.03.2020

Accepted by: 23.05.2020

Article type⁴: Research Paper

Abstract

The main purpose in the education of individuals with intellectual disabilities (ID) makes them to be least dependent on others in daily life. For this purpose, various activities are included in school programs. However, there may be problems in the transfer of learned skills to natural environments. In this case, it is important to include natural supports in the process. One of these supports may be one of the close relatives other than parents. For this reason, a parent training program has been developed by the researchers in order to make families sufficient to teach their children with ID skills about house cleaning and tidying. The participants of the study were a 22 - year- old individual with moderate ID and his 52 -year - old aunt. The aim of the research is to determine the effect of the teaching activities carried out by the aunt, who completed the developed parent training program by teaching the house cleaning and tidying skills to her nephew with ID. As a result of the research using multiple probe design, the individual gained the determined skills and reached stable data. Following data showed that the individual preserved the skills he gained. The aunt used the method of least-to-most prompting appropriately and reliably. This shows that the method of least-to-most prompting which offers a natural teaching process, can be used reliably and effectively by people other than professionals with a planned and comprehensive training. Social validity data showed that the aunt was pleased to both participate in the program, and to be able to teach these skills that will always be useful to her nephew.

Keywords: Intellectual disability, least-to-most prompting, parent training, daily life skills, relative's participation

Cite: Ulugöl, F. and Cavkaytar, A. (2020). The effectiveness of parent training program in teaching domestic skills to individuals with intellectual disability. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 10(2), 930-957. DOI: 10.18039/ajesi.760299

¹ This study was prepared within the scope of ZEÖ 605 Applied Family Education course and presented as an oral presentation at the 29th National Special Education Congress.

² (Corresponding author) Teacher, Ministry of Education, Special Education Vocational School, Turkey, fundabgr@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-4576-5301>

³ Prof. Dr., Anadolu University, Education Faculty, Special Education Department, Turkey, acavkayt@anadolu.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0001-8067-1602>

⁴ This research study was conducted with Research Ethics Committee approval of Anadolu University Social and Humanities Scientific Research Publication Ethics Committee, dated 15.03.2019 and numbered 22577.

Giriş

Zihin yetersizliği (ZY) olan bireylerin eğitimindeki en önemli amaç onlara bağımsız yaşam becerilerini kazandırarak bu bireylerin yaşam kalitelerini arttırmalarına yardımcı olmaktır. Bağımsız yaşam becerileri; başarı için gerekli temel beceriler, uyum için gerekli beceriler, günlük yaşam becerileri, meslek öncesi ve mesleki beceriler olarak sınıflandırılmaktadır (Cavkaytar, 2000). ZY olan bireylere onlar için anlamlı olan hem işlevsel hem de günlük hayatlarında kullanacakları becerilerin öğretilmesi önemlidir (Garcia, 2015). Günlük yaşantılarında onları bağımsızlığa ulaştıracak olan beceri alanlarından biri de ev temizliği ve ev düzeni ile ilgili becerileridir. Yapılan araştırmalar, tepki ipuçlarının kullanımının, ZY olan bireylere günlük yaşam becerilerinin kazandırılmasında etkili olduğunu göstermektedir (Aykut ve Varol, 2010; Davis-Temple, Jung ve Sainato, 2014; Dogoe ve Banda, 2009; Gil, Bennett ve Barbetta, 2019; Odluyurt ve Şentürk, 2018). Tepki ipucu yöntemleri içerisinde yer alan ipucunun giderek arttırılmasıyla öğretim, bireyde hedef davranışın doğal bir şekilde ortaya çıkmasına yol açtığı için etkili bir öğretim uygulaması olarak kabul edilmektedir (Tekin-İftar ve Kırcaali-İftar, 2012). Ancak alanyazında ipucunun giderek arttırılmasıyla ev temizliği ve düzeni becerilerinin öğretimini örneklendiren bir çalışmaya rastlanmamıştır. ZY olan bireylere bu becerilerin kazandırılması kadar kalıcılığı ve genelmesi için de ek uyarlamaların ve çalışmaların yapılması gerekmektedir. Çünkü ZY olan bireyler bilgileri kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarmada güçlük yaşamakta, dolayısıyla çabuk unutmakta ve kalıcılığı sağlamakta zorlanmaktadır (MEB, 2016; Sucuoğlu, 2009). Hedef kitlenin bilişsel özellikleri dikkate alındığında, ailelerin çocuklarına bu becerileri öğretebilmesi hem bilgilerin kalıcı olması yönünden hem de bireylerin yaşadığı doğal ortamda öğretilmesinden dolayı önemlidir. Böylece bireyler öğrendikleri becerileri doğal yaşantılarında, yani kendi ev ortamlarında gerçekleştirebileceklerdir.

Özel eğitim programları, aileler tarafından desteklendiğinde, özel gereksinimli birey ve ailesi için daha başarılı, daha etkili ve daha kalıcı sonuçlara ulaşılmaktadır (Cruz-Torres, Duffy, Brady, Bennett ve Goldstein, 2020; Gıcı-Vatansever, 2018). Ancak çocuğuna evde eğitim vermek isteyen aileler, hangi becerileri nasıl öğreteceklerini bilememekte ve bu da ailelerin çaresiz hissetmesine sebep olmaktadır (Özekes, 2015; Özsoy, Özkahraman ve Çallı, 2006). Aileler, aile eğitimi ve katılımına önem verilmesi ve kendilerine düzenli bilgilendirme yapılmasını istemektedir (Yazıcı ve Durmuşoğlu, 2017). Özel gereksinimli bireylerin eğitimine aile katılımı yazılı ve görsel kaynakların az sayıda olmasından dolayı kısıtlanabilmektedir. Bu nedenle ailelere eğitime katılımları için ihtiyaç duydukları destek ve kaynağın sağlanması önemlidir (Kyzar, Turnbull, Summers ve Gómez, 2012; Tavis ve Karasu, 2013). Aileleri öğretici olarak gören yaklaşımlar ile ailelere çocuklarına çeşitli davranış ve bağımsız yaşam becerilerini öğretmelerine ilişkin yeterlilik kazandırmak amaçlanmaktadır (Acar, 2012; MEB, 2008). Bu yaklaşımla geliştirilen aile eğitimi programlarının, ailelerin çocuklarına günlük yaşam becerileri kapsamında çeşitli becerileri öğretmede başarılı olduğu görülmektedir (Batu, 2008; Cavkatar, 1998; Cavkaytar, 2007; Cavkaytar ve Pollad, 2009; Cruz-Torres ve diğerleri, 2020; DiPipi-Hoy ve Jitendra, 2004; Tekin-İftar, 2008; Wade, Llewellyn, ve Matthews, 2008).

Ancak aile eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde katılımcıların çoğunun anneler olduğu göze çarpmaktadır. Oysa bazı ailelerde dede, büyükanne, dayı, amca ve teyzeler de çocuğun gelişimine katkı sağlayabilmektedir (Pang, 2010). Özel gereksinimli bir bireyin gelişimi söz konusu olduğunda anne ve babaların yanı sıra ailedeki her bir bireyin desteği önemlidir (Özbey, 2018). Aile merkezli planlamalarda hem aileyi rahatlatmak hem de özel gereksinimli bireyin gelişimine katkı sağlamak için tüm ailenin katılımının sağlanması ve ailenin kaynaklarının belirlenerek rollerinin çizilmesi büyük önem taşımaktadır (Pang, 2010). Bu nedenle ailelerin doğal destekleri belirlenmeli ve

ailenin güçlü yanları olarak program düzenlemelerinde göz önünde bulundurulmalıdır (Aksoy, 2018; Pang, 2010). Alanyazında; anneler ve büyükkanneler (Çankaya ve Kuzu, 2018; Tekin-İftar, 2008) babalar (Berbercan ve Tavil, 2012; Lundahl, Tollefson, Risser ve Lovejoy, 2008); kardeşler (Çotuk, 2015) ve bakıcılarla (Batu, 2008) yapılmış çalışmalar bulunsa da bireyin diğer yakın akrabalarını aile eğitimi programlarına dahil eden ve ev temizliği-düzeni becerilerini ipucunun giderek arttırılmasıyla öğretimini gerçekleştiren bir çalışmaya rastlanmamıştır.

Gerek ailelerin çocuklarına nasıl beceri kazandıracaklarına ilişkin bilgi gereksinimleri, gerek ipucunun giderek arttırılmasıyla günlük yaşam becerilerinin öğretimini örneklendiren çalışmaların azlığı, özellikle zihin yetersizliği olan bireye teyzesi tarafından sunulan bir çalışma olmaması nedeniyle böyle bir araştırmaya gereksinim duyulmuştur. Dolayısıyla araştırmada ailenin mevcut kaynaklarından, doğal destek olarak ZY olan bir bireyin teyzesi ile çalışılmıştır. Araştırmanın amacı, geliştirilen aile eğitim programını tamamlayan teyzenin program doğrultusunda gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarının, ZY olan yeğenin ev temizliği ve ev düzeni becerilerini öğrenmedeki etkisini belirlemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Aile eğitimi programının başarısına ilişkin teyzenin bilgi kazanım düzeyi nasıldır?
2. Teyzenin seçmiş olduğu beceriler için gerçekleştirdiği öğretimler yeğenin becerileri kazanmasında etkili midir?
3. Araştırmanın güvenilirliğine ilişkin bulgular ne düzeydedir?
4. Teyzenin tamamlamış olduğu Ev Temizliği ve Düzeni Aile Eğitimi Programı'na ilişkin görüşleri nelerdir?

Yöntem

Katılımcılar

Katılımcıların Belirlenmesi

Araştırmanın Araştırmacı Özel Eğitim Uygulama Okulu öğretmenleriyle görüşerek araştırmasından bahsetmiş ve bu eğitime ihtiyaç duyan ailelerin numaralarını alarak iletişime geçmiştir. Katılım için istekli olan iki aileyle bire-bir görüşme yapılmıştır. Katılımcıları araştırmaya dahil etmek için belirli özelliklere sahip olması beklenmiştir: Katılımcı bireyin; (a) devinsel yönü ağırlıklı becerileri yerine getirmesini engelleyecek herhangi bir fiziksel engele sahip olmaması, (b) ev temizliği ve düzeni alanından birbirinden bağımsız en az altı beceriyi yerine getiremiyor olması beklenmiştir. Katılımcı aile bireyinin; (a) daha önce herhangi bir aile eğitim programına katılmamış olması, (b) aile eğitim programlarının gerektirdiği tüm eğitim oturumlarına katılmayı kabul etmesi, (c) okuma-yazma ve okuduğunu anlama becerisine sahip olması beklenmiştir. Bu özellikleri taşıyan, orta düzeyde ZY olan bir birey ve bu bireyin teyzesi araştırmanın katılımcıları olarak belirlenmiştir. Teyzeye program içeriğinden bahsedilmiş ve gönüllü katılımcı formunu sesli olarak okuyup imzalaması istenmiştir. Araştırmada kod isimleri kullanılan katılımcıların özellikleri şöyledir:

Handan Hanım: 52 yaşında olan Handan Hanım araştırma için belirlenen ön koşulları taşımaktadır. Yeğeniyle aynı mahallede oturmakta ve ailesinin ihtiyaçlarının karşılanmasında onlara yardımcı olmaktadır. İlkokul mezunudur, ev hanımıdır.

Yeğeni Egemen: 22 yaşında genç bir erkek olan Egemen, engelli sağlık kurulu raporunda %70 engel oranı ile orta düzeyde ZY tanısı almıştır. Özel Eğitim Uygulama Okulu III. kademedeki mezun olmuştur. Temel öz bakım becerilerini yerine getirebilmektedir. Araştırma için belirlenen ön koşulları taşımaktadır. Egemen annesi ve anneannesiyle yaşamaktadır. Anne ve babası boşanmıştır, babasını tanımamaktadır. Egemen'in annesi orta düzeyde ZY olan 49 yaşında bir kadındır, anneanne ise 80 yaşındadır.

Uygulamacılar: Araştırmadaki aile eğitimi oturumları, başlama düzeyi, yoklama ve izleme oturumları birinci yazar tarafından gerçekleştirilmiştir. Birinci yazar zihin engellilerin eğitimi doktora programı öğrencisidir. Araştırmanın güvenilirlik verilerini yine zihin engellilerin eğitimi doktora programında eğitim almakta olan bir öğrenci toplamıştır.

Ortam ve Araç-Gereçler

Aile Eğitimi Ortamı ve Araçlar

Aile eğitimi oturumları Handan Hanım'ın evinde mutfakta gerçekleştirilmiştir. Mutfakta temel mutfak araçları dışında altı kişilik bir yemek masası ve sandalyeler bulunmaktadır. Oturumlar bu masada araştırmacı ve katılımcının çapraz bir şekilde oturması ile gerçekleştirilmiştir.

Temel kaynak olarak *Ev Temizliği ve Düzeni Öğretim Kılavuzu* ve örnek beceri için; mutfak bezi, boş bir tabak, ekme kırıntıları kullanılmıştır.

Uygulama Ortamı ve Eğitim Araçları

Teyze öğretileri yeğenin yaşadığı evde yapmıştır. Vileda ile yer silme becerisi için kullanılan ev bölümü $14m^2$ büyüklüğündeki mutfak olmuştur. Mutfakta genel hatlarıyla mutfak dolapları, tezgâh, mutfak lavabosu ve dört kişilik bir mutfak masası, dört sandalye ve ortada yuvarlak bir halı bulunmaktadır. Elektrikli süpürge kullanma becerisi için kullanılan salon; $30m^2$ büyüklüğünde, zemini parke kaplı ve ortada $160x230$ ebadında halı bulunan, halının ortasında bir sehpa çevrede koltuklar ve altı sandalyeli bir masa bulunan bir odadır. Son becerinin çalışıldığı ortam ise $5m^2$ büyüklüğündeki banyodur. Banyoda duş kabini, lavabo, klozet, klozetin yanında ise tuvalet temizleme fırçası ve alt aparatı, çöp kutusu, duvarda asılı şekilde tuvalet kâğıdı ve havlu bulunmaktadır.

Evde bulunan elektrikli süpürge, yanında dönme mekanizmalı yuvarlak sıkma aparatı bulunan vileda kovası, ucunda bez olan vileda sopası ve tuvalet temizleme fırçası, cif, el yıkamak için sıvı sabun ve havlu kullanılmıştır.

Deneyisel Model

Araştırmada tek denekli araştırma yöntemlerinden yoklama denemeli davranışlar arası çoklu yoklama modeli kullanılmıştır. Yoklama denemeli çoklu yoklama modelleri bir öğretimin etkililiğini birden fazla durumda değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bağımlı değişkenlerde başlama düzeyi verisi toplanarak uygulamaya başlanan, bu verilerde kararlılık elde edildiğinde öğretim sürecine geçilen ve diğer bağımlı değişkenler için başlama düzeylerinde belirlenen aralıklarla örneğin 3-5 günde bir yoklama verisi toplamayı gerektiren modellerdir (Tekin-İftar, 2018). Araştırmacı çalışmaları takip

etmek ve yoklama denemelerini gerçekleştirmek için beş günde bir aile ziyareti planladığından bu modeli seçmiştir.

Araştırmanın bağımlı değişkeni ZY olan bireyin, teyzesi tarafından öğretilen ev temizliği ve düzeni becerilerini öğrenme durumlarıdır. Aile eğitimi programı kapsamında birey için belirlenmiş olan elektrik süpürgesi kullanma, tuvalet temizleme ve vileda ile yer silme becerilerini öğrenme durumları araştırmanın bağımlı değişkenleridir. Bağımsız değişken ise; geliştirilen aile eğitimi programı, teyzeyle programın gerçekleştirilmesi, aile eğitimi programını tamamlayan teyzenin bu program doğrultusunda yeğeniyle birlikte gerçekleştirdiği öğretim çalışmalarıdır.

Aile Eğitim Programı

Aile eğitimi programı bire-bir olarak ev temelli bir sistem çevresinde aileyi ZY olan çocuğuna ev temizliği ve düzeni kapsamındaki becerileri öğretmede yeterli duruma getirmek amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Programda öğretici olarak anne-baba yetiştirmeyi amaçlayan aile eğitimi yaklaşımı benimsenmiştir. İpucunun giderek arttırılması yöntemi esas alınarak öğrenme-öğretme süreçlerine yer verilmiştir. Aile Eğitimi Programı bilgilendirme aşaması ve uygulama aşaması olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır. Program toplam yedi saat olarak planlanmıştır. Tablo 1’de aile eğitimi oturum süreleri gösterilmiştir.

Tablo 1: Aile Eğitimi Oturum Süreleri

	1. Oturum	1 saat
Bilgilendirme Aşaması	2. Oturum	1,5 saat
	3. Oturum	1,5 saat
Uygulama Aşaması	4. Oturum	3 saat

Tablo 1’de gösterilen bilgilendirme aşamasındaki oturumların uygulanmasında program amaçları doğrultusunda hazırlanmış olan 34 sayfalık *Ev Temizliği ve Düzeni Öğretim Kılavuzu* esas alınmıştır. Tablo 2’de kılavuzun içeriği yer almaktadır.

Tablo 2: *Ev Temizliği ve Düzeni Öğretim Kılavuzu*’nun İçeriği

I. Bölüm	II. Bölüm	III. Bölüm
Temel Bilgiler	Beceri öğretimi Öncesi Hazırlık	Beceri Öğretimi
Bağımsız yaşam becerileri, günlük yaşam becerileri, ev temizliği ve ev düzeni becerilerine ilişkin bilgiler yer almaktadır.	Bireyin ihtiyacı olan becerileri belirleme, becerilerin öğretim sırasını belirleme, pekiştireçleri belirleme, öğretim çalışmalarını planlama (Becerinin adı, çalışmanın amacı, çalışma yeri, çalışma malzemeleri, beceri basamaklarını oluşturma) konularına ilişkin açıklamalar, örnekler ve uygulamalar yer almaktadır.	Çalışma zamanları, öğretim öncesi son hazırlıklar, öğretim çalışmaları (dikkati çekme, beceri yönergesi verme), ipuçları sunma (sözel ipucu, model ipucu, fiziksel ipucu), ipucu hiyerarşisi, kontrol edici ipucu, onaylama, pekiştirme, harekete geçme konularına ilişkin açıklamalar ve ayrıca yoklama ve öğretim oturumu gerçekleştirmeye yönelik kontrol listeleri bulunmaktadır.

Aile eğitimi programı geliştirilirken ve Tablo 2’de gösterilen kılavuz içeriği hazırlanırken Cavkaytar’ın (1998) öz bakım ve ev içi becerilerinin öğretimini ailelere öğretmeyi amaçlayan doktora tezinden yararlanılmıştır.

Uygulama aşamasında ise, ailenin öğrendiği bilgileri kullanarak çocuğuna uygulamacı gözetiminde örnek beceride bir öğretim ve günlük yoklama oturumu gerçekleştirmesi ve video kaydına alınan bu süreçlerin tartışılarak dönüt ve düzeltmelerle netlik kazanması amaçlanmıştır.

Aile Eğitiminin Değerlendirilmesi

Katılımcının, (a) her bir oturumda planlanan amaçlara ulaşıp ulaşmadığı (b) aile eğitimi programının amaçlarını ne derecede kazandığı (ön-test ve son-test); (c) örnek beceri için gerçekleştirilen oturumlarla uygulamada yeterli düzeye gelmesi değerlendirilecektir. Katılımcı aile eğitimi program amaçlarını %80 ve üzeri düzeyde gerçekleştirdiğinde diğer beceriler için uygulama sürecine başlanacaktır. Ek olarak aile eğitimi programının planlandığı şekilde uygulanıp uygulanmadığını değerlendirmek için uygulamacı kendisinin aile eğitimi programını uygulama durumunu değerlendirecektir. Bunun için her aile eğitimi oturumu için bir kontrol listesi oluşturulmuştur (Ek-2).

Araştırmanın Geçerliği İçin Alınan Önlemler

Çalışmanın iç geçerliğini tehdit edecek riskleri en aza indirmek amacıyla bireyin kurs öğretmenleri ve aile üyelerine çalışılacak beceriler hakkında bilgi verilmiş ve bu becerileri ve becerileri oluşturan davranışları içeren bir çalışma ya da etkinlik yapmamaları söylenmiştir. Öğretim çalışmaları haftada dört gün, günde bir oturum olarak planlanmış ve bu da uygulamanın makul sürede tamamlanmasını sağlamıştır. Bu durum bağımsız değişken dışında kalan diğer değişkenlerin bağımlı değişkeni zamanla etkileme olasılığını ortadan kaldırmıştır.

Çalışmanın dış geçerliliği için; katılımcılar tanımlanmış, çalışma için yapay koşullar oluşturulmamış, çalışma bireyin kendi evinde ve evde bu becerileri gerçekleştirmek için kullanılan gerçek malzemeler ile gerçekleştirilmiştir. Uygulama evresi dışında kalan tüm oturumlar videoya kaydedilmiştir, uygulama aşamasında ölçme etkenini kontrol edebilmek için ise araştırmacı beş günde bir yoklama verisi toplamak için ev ziyaretinde bulunduğu öğretilen beceri için de teyzenin öğretim oturumunu ya da günlük yoklama oturumunu izlemiş ve her becerinin en az %30’unu video kaydına almıştır.

Veri Toplama Araçları

Aile eğitiminin başarısını değerlendirmek için “Aile Eğitim Program Amaçlarını Değerlendirme Formu (Ek-1)” ve “Aile Eğitimi Programı Uygulama Kontrol Listesi (Ek-2)” kullanılmıştır. Etkililik verilerinin toplanması için aile eğitimi programı süresince çalışılmak üzere belirlenen becerileri oluşturan beceri basamakları yazılmış ve yanına oturumlardaki verileri işaretlemek için sütunlar eklenmiştir. Bu şekilde üç beceri için "Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formları" oluşturulmuştur (Ek-3). Bu formlar gözlemciler arası güvenilirlik verilerinde de kullanılmıştır. Uygulama güvenilirliği için; “Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Kayıt Formu (Ek-4)” ve “Başlama Düzeyi, Yoklama ve İzleme Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Kayıt Formu (Ek-5)” kullanılmıştır. Sosyal geçerlik bulguları için; üç seçmeli (evet/hayır), sekiz açık uçlu soru olmak üzere 11 sorudan oluşan “Sosyal Geçerlilik Soru Formu” kullanılmıştır (Ek-6).

Verilerin Toplanması

Aile Eğitimi Programının Başarısına İlişkin Verilerin Toplanması

Aile eğitimi programı öncesinde ve sonrasında “Aile Eğitim Program Amaçlarını Değerlendirme Formu” kullanılarak teyzenin program amaçlarını kazanma düzeyi belirlenmiştir. Katılımcıya sözel olarak formdaki soruların sorulması ve cevapların alınması şeklinde gerçekleştirilmiştir, yaklaşık 10-15 dk. sürmüştür. Ön test ve son test süreci video kaydına alınmıştır. Uygulamacı oturum bittikten sonra video kaydını izleyerek, Handan Hanım’ın cevaplarını forma “-/+” olarak işlemiştir. Bu süreçte Handan Hanım’ın *Ev Temizliği ve Düzeni Öğretim Kılavuzu’nda* yazılanlara benzer şekilde verdiği cevaplar doğru kabul edilmiştir.

Araştırmacı programı planladığı şekilde gerçekleştirip gerçekleştirmediğini aile eğitimi programı uygulama kontrol listesindeki maddelerin yanına “+/-” koyarak değerlendirmiştir.

Etkililik Verilerinin Toplanması

Araştırmacı Uygulama evresini oluşturan günlük yoklama verileri teyze tarafından; başlama düzeyi, yoklama denemeleri ve izleme verileri araştırmacı tarafından toplanmıştır. Etkililik verileri bireyin hedef becerileri oluşturan basamaklara ilişkin doğru ve yanlış tepkilerinin veri kayıt formlarına kaydedilmesi ile toplanmıştır. Yanıt aralığı beş saniye olarak belirlenmiştir. Tüm evrelerdeki veriler tekli fırsat yöntemiyle toplanmıştır. Bu yöntemin gereği bireye beceri yönergesi verildikten sonra, bireyin beş saniye içerisinde verdiği doğru tepkiler “+” olarak, beş saniye süresince tepkisiz kaldığı ya da yanlış tepki verdiği basamak ve bu basamak sonrasındaki basamaklar ise “-” olarak ilgili veri kayıt formuna işlenmiştir. Her beceri için ayrı bir veri kayıt formu kullanılmıştır.

Güvenirlilik Verilerinin Toplanması

Araştırmada başlama düzeyi, yoklama ve izleme oturumlarının tamamı video kaydına alınmıştır ve bu evrelerin her birinin yansız atama yoluyla belirlenen %30’u; teyzenin gerçekleştirmiş olduğu oturumlardan, video kaydına alınan günlük yoklama ve öğretim oturumlarının tamamı (%100) gözlemci tarafından izlenmiş ve veriler toplanmıştır. Handan Hanım’ın gerçekleştirmiş olduğu 14 oturum video kaydına alınmıştır. Öğretim oturumlarında; iki tuvalet temizleme, üç elektrikli süpürge kullanma, iki vileda ile yer silme oturumu video kaydına alınmıştır. Günlük yoklama oturumlarında ise; üç tuvalet temizleme, üç elektrikli süpürge kullanma, bir vileda ile yer silme oturumu video kaydına alınmıştır. Gözlemciye kendisinden ne beklendiği hakkında bilgi verilmiştir.

Gözlemciler arası güvenirlilik

Gözlemci video kayıtlarını izleyerek, bireyin becerileri oluşturan davranışları gerçekleştirip gerçekleştirmediğini “+/-” olarak ilgili veri kayıt formuna (Ek-3) işaretlemiştir. Araştırmacının kayıtlarıyla, gözlemcinin tuttuğu kayıtlar karşılaştırılmış ve değerlendirilmenin ne kadar tutarlı olduğu hesaplanmıştır.

Uygulama güvenirligi

Gözlemci uygulamacı davranışlarının yazılı olduğu uygulama güvenirligi formlarına (Ek-4, Ek-5) izlediği videolarda araştırmacı ve teyze için öğretim ve yoklamalar sırasında yerine getirilen/getirilmeyen davranışları “-/+” olarak işaretlemiştir.

Sosyal Geçerlik Verilerinin Toplanması

Araştırmanın sosyal geçerliğini incelemek için öznel değerlendirme yapılmıştır. Öğretimi yapılan beceriler, ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim ve programın aileye katkılarına ilişkin Handan Hanım’ın görüşleri alınmıştır. Hazırlanan formdaki (Ek-6) sorular sözel olarak sorulmuş ve katılımcının cevaplaması beklenmiştir. Araştırma tamamlandıktan sonra yüz yüze görüşmeyle toplanmış ve ses kaydı alınmıştır.

Uygulama Süreci

İlk olarak katılımcılara onam belgeleri imzalatılmış ve 15/03/2019 tarihinde 22577 sayı ile Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’na başvurulmuş ve onay alınmıştır. Daha sonra aile eğitimi oturumlarına başlanmıştır. 4-5 gün aralıklarla oturum düzenlenerek üç haftada dört aile eğitimi oturumu gerçekleştirilmiştir.

Birinci oturum: Öncelikle teyze ile aile eğitimi program amaçlarını değerlendirme ön test oturumu gerçekleştirilmiştir. Sonrasında aile eğitimi program amaçlarından bahsedilmiş ve hazırlanan kılavuz tanıtılarak incelenmiştir. Bağımsız yaşam becerileri, günlük yaşam becerileri ve ev temizliği ve düzeni kapsamındaki becerilerinden örnekler verilmiştir. Kılavuz içerisinde ev temizliği ve düzeni becerilerinin bulunduğu çizelgeden yeğenin yapabildiği ve yapamadığı becerileri nasıl belirleyeceği ve öncelikli becerileri belirlerken dikkat edilecek noktalar konusunda bilgilendirmeler yapılmıştır. Bu kısımlarla ilgili çizelgeleri doldurma ve kılavuzdan okuma ödevi verilerek oturum sonlandırılmıştır.

İkinci oturum: Verilen ödevler kontrol edilmiş ve ilk oturumda işlenen konular tekrar edilmiştir. Öğretilecek olan dört beceri ve sırası netleştirilmiştir. Sonra ödülün ne olduğu ve kullanımında dikkat edilmesi gerekenler açıklanmış ve öğretimde kullanılacak ödüller, nasıl kullanılacağı netleştirilmiştir. Beceriye basamaklarına ayırmanın ne demek olduğu anlatılarak örnekendirilmiştir. Son olarak araştırmacı rehberliğinde teyze örnek beceri için (masa silme becerisi) beceri analizi yapmıştır ve günlük yoklama oturumu veri kayıt formunu doldurmuştur. Diğer beceriler için çalışma planının hazırlanarak günlük yoklama veri kayıt formuna yazılması ve kılavuzun son bölümünün okunması ödev olarak verilmiştir.

Üçüncü oturum: Önceki oturumların tekrarı ve ödevlerin kontrolü yapılmıştır. Beceriler için hazırlanmış olan planlar üzerinde tartışılmış ve gerekli geri dönüt sağlanarak düzeltmeler yapılmıştır. Böylece etkililik verilerini toplamada kullanılacak olan veri toplama araçlarına son şekli verilmiştir. Öğretim sürecinde kullanılacak teknikler (dikkat sağlama, beceri yönergesi verme, öğretimlerde kullanılacak ipuçları) konusunda bilgilendirme yapılmıştır. Bütün tekniklerin kullanımı örnek beceri üzerinden açıklanmıştır ve bu örneklerde öğrenci tepkilerine göre ipuçlarını kullanma durumlarına da örnekler verilmiştir. Son olarak öğretime başlamadan önce dikkat edilmesi gerekenler vurgulanmış ve günlük yoklama ve öğretim sürecinde öğretici olarak kendisinden beklenen davranışlar üzerinde durulmuştur. Üçüncü oturumla aile eğitimi oturumlarının bilgilendirme aşaması sona ermiş ve uygulama aşaması olan dördüncü ve son oturuma geçilmiştir.

Dördüncü oturum: Hem araştırmacı hem teyze masa silme becerisinde (örnek beceri) birer oturum başlama düzeyi ve öğretim oturumu gerçekleştirmiştir. Bu oturumlar videoya kayıt edilmiş ve birlikte izlenerek dönüt ve düzeltmelere yer verilmiştir. Teyzeye bu beceriyi her gün bir oturum öğretim ve bir oturum değerlendirme olacak şekilde sabah ve öğlen/akşam çalışmaya devam etmesi söylenmiştir. Telefon ile iletişim kurularak süreç takip edilmiştir. Teyze masa silme becerisinde kararlı veri elde ettiğini bildirdiğinde birinci yazar Egemen'in evine giderek örnek becerinin izleme oturumunu ve aile eğitimi program amaçlarını değerlendirme son test oturumu gerçekleştirmiştir. Bu aşamadan sonra deney süreci başlamıştır.

Başlama Düzeyi Süreci

Birinci yazar ilk olarak seçilen üç beceride başlama düzeyi verisi toplamıştır. Başlama düzeyi verilerinde kararlılık elde ettiğinde teyzeye birinci beceride öğretime başlamasını söylemiştir.

Teyze Tarafından Sunulan Öğretim Süreci

Beceri öğretimleri aile eğitim programında öğretildiği şekilde yani ipucunun giderek arttırılması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Bu öğretim yöntemi en az üç düzeyli bir ipucu hiyerarşisi gerektirmekte ve öğretime en az düzeyde ipucu sunarak başlanmaktadır. Teyze bu öğretim sürecinde öncelikle ortamı ve araç gereçleri düzenledikten sonra bireyi çalışılacak ortama getirerek yeğenin dikkatini çalışmaya çekmiştir. Bireye beceri yönergesini sunmuştur (*Egemen salonu elektrik süpürgesi ile yerde pislik kalmayacak şekilde süpür*) ve beş saniye beklemiştir. Birey doğru tepki verirse pekiştirmiş (*Aferin, çok güzel*) ve devam etmesi için 5 sn. beklemiştir. Beş saniye içerisinde tepkide bulunmaz ya da yanlış tepki verirse ipuçlarından en ilımlı ipucunu, sözel ipucunu sunmuştur (*Elektrik süpürgeyle evi süpürmek için öncelikle süpürge fişini prize tak*). Bu ipucundan sonra Egemen beş saniye içerisinde doğru tepkide bulunursa davranışı pekiştirmiştir (*Aferin Egemen işte böyle!*), yanlış tepkide bulunursa ya da belirlenen süre içerisinde tepki vermezse 2. düzey ipucu olan, model ipucunu sözel açıklamayla birlikte sunmuştur (*Daha iyi görebilmek için eğiliyorum ve süpürge fişini şu şekilde tutarak prize takıyorum*). Daha sonra "*hadi sende bu şekilde süpürge fişini prize tak*" diyerek tepkide bulunması için beş saniye beklemiştir. Egemen beceriyi gerçekleştirirse pekiştirmiş ve devam etmesi için yönergeyi tekrarlamıştır. Yanlış cevap verirse 3. düzey ipucu olan fiziksel yardımcı davranışın sözel açıklamasını yaparak sunmuştur. Ardından "*aferin sana süpürge fişini alıp prize taktın*" diyerek pekiştirmiştir. Öğretim süresince bireyin dikkatini çalışma üzerinde tutarak pekiştirme ve güdüleme süreçlerini kullanarak çalışmaya devam etmesini sağlamıştır. Tüm beceri tamamlandıktan sonra belirlediği nesne ya da etkinlik pekiştirecini sözel pekiştirmeye beraber yeğenine vermiştir. Öğretim oturumları haftada dört gün, günde bir oturum, her oturumda bir deneme olacak şekilde planlanmış ve uygulanmıştır

Teyze Tarafından Gerçekleştirilen Günlük Yoklama Oturumları Süreci

Günlük yoklamalar öğretim oturumlarından sonra aynı gün içerisinde günün farklı saatlerinde beceriyi gerçekleştirmek için ihtiyacın ortaya çıktığı zaman dilimlerinde yapılmıştır. Teyze ilk olarak ortamı ve araç gereçleri hazırlamıştır. Yeğenin dikkatini çalışmaya yöneltmiştir (Egemen nasılsın? Bak salonunuz kirlenmiş, elektrik süpürgesi ile salonun süpürüp temizlenmesi gerekiyor. Hazır mısın?). Yeğenin dikkatini yöneltme davranışlarını pekiştirmiştir (Çok güzel. Hadi başlayalım o zaman!). Sonra beceri yönergesini sunmuştur (Egemen salonun tüm yüzeyini elektrik süpürgesi ile yerde pislik

kalmayacak şekilde süpür) ve beş saniye beklemiştir. Egemen doğru tepki verirse pekiştirmiş (Aferin, güzel vb.) ve devam etmesini beklemiştir. Yanlış tepki verirse ya da tepkide bulunmazsa çalışmaya katılımını pekiştirerek oturumu sonlandırmıştır (güzel çalıştın Egemen, şimdilik bu kadar yeterli vb.). Oturumu sonlandırdıktan hemen sonra çalışılan beceri için hazırlanmış olan veri kayıt formunu yeğenin doğru yaptığı basamakları “+” olarak yanlış tepki verdiği ya da belirlenen süre içerisinde tepki vermediği basamaktan itibaren “-” olarak işaretlemiştir. Tüm beceriler için oturumlar bu süreç izlenerek gerçekleştirilmiştir.

Yoklama Denemeleri

Yoklama oturumlarının beş gün aralıklarla toplanması planlanmış ve bu şekilde gerçekleştirilmiştir. Teyze birinci beceride öğretime başladıktan sonra birinci yazar diğer beceriler için beş gün aralıklarla yoklama verisi toplamıştır. Uygulama tamamlanmaya kadar 5 günde bir yoklama denemelerini gerçekleştirmiştir.

İzleme Oturumları Süreci

Her beceri için, öğretim oturumları tamamlandıktan beş gün sonra birer izleme oturumu düzenlenmiştir. İkinci becerinin izleme oturumları alınırken birinci beceride ikinci bir izleme oturumu daha gerçekleştirilmiştir. Üçüncü becerinin ilk izleme verisi alınırken diğer becerilerde de birer oturum izleme verisi alınmıştır. Birinci yazar tarafından gerçekleştirilen başlama düzeyi, yoklama denemeleri ve izleme oturumlarında süreç, teyzenin günlük yoklama oturumlarında anlatıldığı şekilde gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Analizi

Aile Eğitimi Programının Başarısına İlişkin Verilerin Analizi

Ön-test ve son-testte verilen toplam doğru cevap sayısı hesaplanmış ve yüzdeliğe dökülmüştür. Ön-test ve son-test sonuçları karşılaştırılmış ve sütun grafiği ile analiz edilmiştir.

Araştırmacı programını planladığı şekilde gerçekleştirip gerçekleştirmediğini kontrol listesindeki maddelerin yanına koyduğu “+, -” işaretlerini hesaplamış ve yüzdeliğe dökmüştür.

Etkililik Verilerinin Analizi

Veriler grafiksel analiz yöntemi ile çözümlenmiştir. Evreleri oluşturan her bir oturum için bireyin doğru davranışı sergilediği basamak sayısı beceri analizindeki toplam basamak sayısına bölünmüş ve bireyin doğru tepki gösterdiği basamakların yüzdesi bulunmuştur ve bu yüzde değerleri grafiğe işlenmiştir. Görsel analizi desteklemek için başlama düzeyi ve uygulama evresindeki veriler arasında *örtüşmeyen veri analizi* yapılmıştır. Örtüşmeme Yüzdesi = İkinci evrede birinci evrenin veri aralığı dışında kalan veri noktası sayısı / ikinci evredeki toplam veri noktası sayısı X 100 formülü (Tekin-İftar, 2012) kullanılmıştır.

Güvenirlik Verilerinin Analizi

Gözlemciler arası güvenilirlik verileri; Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı) X 100 formülü ile uygulama güvenilirliği verileri ise; “Gözlenen uygulamacı davranışı / Planlanan uygulamacı davranışı X 100” (Erbaş, 2012) formülü ile hesaplanmıştır.

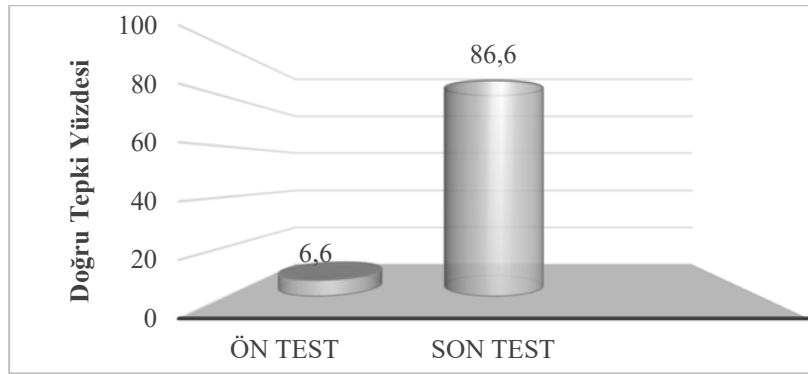
Sosyal Geçerlik Verilerinin Analizi

Boş bir word dosyasına görüşmede alınan ses kaydının dökümü yapılmış ve bulgular betimsel olarak analiz edilmiştir.

Bulgular

Aile Eğitimi Programının Başarısına İlişkin Bulgular

Handan Hanım’ın ön-test ve son-testte aile eğitimi programını değerlendirme sorularına verdiği doğru cevap yüzdelerine ilişkin bulgular Şekil 1’de sütun grafiğinde gösterilmektedir.

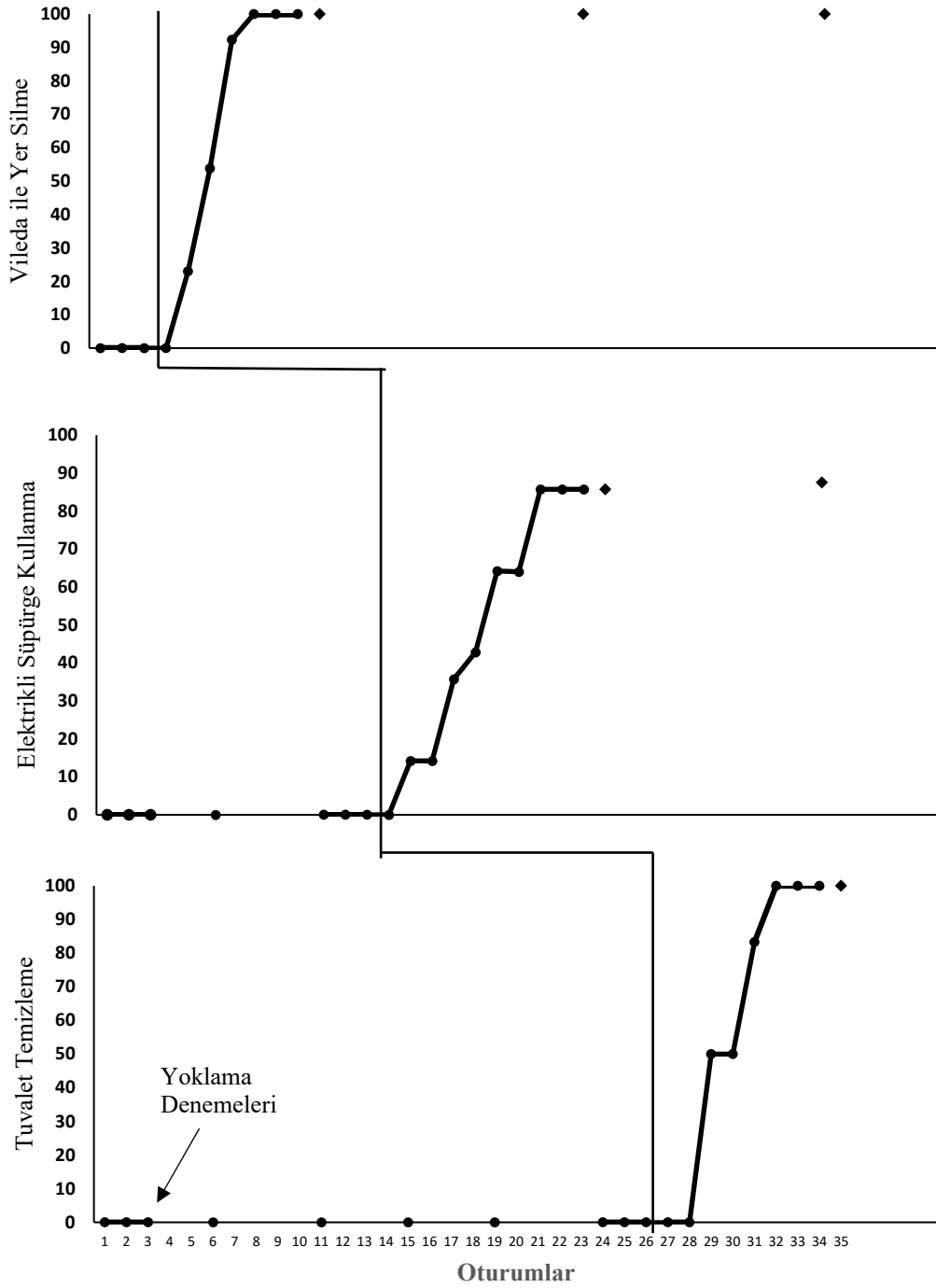

Şekil 1: Handan Hanım’ın Aile Eğitimi Program Amaçlarına İlişkin Ön-Test ve Son-Testte Göstermiş Olduğu Doğru Tepki Yüzdeleri

Şekil 1’de görüldüğü gibi Handan Hanım ön-testte hazırlanan 15 sorunun 1’ine (%6,6) doğru cevap verirken, son-testte 13’üne (%86,6) doğru cevap vermiştir. Ayrıca aile eğitimi için düzenlenen oturumda araştırmacının planlarına uyduğu, her bir oturum için kontrol listesindeki basamakların %100’ünü gerçekleştirdiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Aile Eğitimi Programının Etkililiğine İlişkin Bulgular

Handan Hanım’ın yeğeniyle gerçekleştirmiş olduğu vileda ile yer silme, elektrikli süpürge kullanma ve tuvalet temizleme becerilerinin öğretimlerine ilişkin bulgular ve Egemen’in bu becerileri başlama düzeyi, yoklama ve izleme oturumlarında gerçekleştirme düzeyine ilişkin bulgular Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2: Egemen'in Beceri basamaklarına İlişkin Başlama Düzeyi, Yoklama, Öğretim ve İzleme Oturumlarında Göstermiş Olduğu Doğru Tepki Yüzdeleri.

Öğretimi gerçekleştirilen becerilere ilişkin veriler incelendiğinde, Egemen'in başlama düzeyi verileri tüm beceriler için %0 iken uygulama evresi verilerinin farklılaştığı görülmüştür (Bkz. Şekil.2). Teyze, vileda ile yer silme becerisinde öğretime başladıktan sonra veriler yükselmiş, Egemen yedi oturumda %100 düzeyinde kararlı veriye ulaşmıştır ancak öğretimine başlanmayan becerilerin yoklama verileri aynı (%0) kalmıştır. Teyze, elektrikli süpürge kullanma becerisinde öğretime başladıktan sonra,

becerinin verileri öğretimi yapılan vileda ile yer silme becerisine benzer şekilde yükselmiş ancak bu iki becerinin verileri öğretim yapılmamış olan tuvalet temizleme becerisinin verileriyle farklılık göstermiştir. Benzer değişiklikler sırasıyla üç beceride de gerçekleşmiştir. Araştırmacının, çalışılan beceriler için aldığı izleme verileri son öğretim oturumunda alınan verilerle aynı olmuştur. Başlama düzeyinde yoklama denemeleri alınmasıyla *kovaryans etki* güçlü bir şekilde kontrol edilebilmiştir.

Çalışılan becerilerde hesaplanan örtüşme yüzdesi ise; vileda ile yer silme becerisinde %86, elektrikli süpürge kullanma becerisinde %90, tuvalet temizleme becerisinde %75 olmuştur. Örtüşme yüzdesinin büyüklüğü, uygulamanın bağımlı değişken üzerindeki etkisinin kuvvetini gösterir (Tekin-İftar, 2012). Dolayısıyla araştırmacının bağımsız değişkenlerinin etkili olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Araştırmanın Güvenirliğine İlişkin Bulgular

Araştırmacının Gerçekleştirmiş Olduğu Oturumların Güvenirlik Bulguları

Araştırmacının gerçekleştirmiş olduğu başlama düzeyi, yoklama denemeleri ve izleme oturumlarında tüm beceriler için gözlemciler arası güvenirlilik ve uygulama güvenirliliği bulgularının %100 olduğu görülmüştür.

Handan Hanım'ın Gerçekleştirmiş Olduğu Oturumların Güvenirlik Bulguları

Gözlemciler arası güvenirlilik bulgularına bakıldığında, Handan Hanım'ın yeğeni Egemen'in becerilerdeki davranışları gerçekleştirme düzeyine göre veri kayıt formuna işlediği verilerle bağımsız gözlemcinin verileri %100 benzer bulunmuş ve görüş birliği sağlanmıştır.

Handan Hanım'ın öğretim ve günlük yoklama oturumlarını ne derecede planlandığı şekilde uyguladığına ilişkin uygulama güvenirliliği bulguları Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3: *Handan Hanım'ın Uygulama Güvenirliliği Bulguları*

Beceriler	Öğretim			Günlük Yoklamalar		
Vileda ile Yer Silme	%90,9	%81,8		%87,5		
Elektrikli Süpürge Kullanma	%90,9	%81,8	%100	%87,5	%87,5	%100
Tuvalet Temizleme	%81,8	%90,9		%75	%87,5	%100

Tablo 3'te gösterilen analiz sonuçlarına göre, Handan Hanım'ın uygulama güvenirliliği bulguları öğretim oturumlarında ortalama %90,9 günlük yoklamalarda ise ortalama %87,5 olarak hesaplanmıştır.

Sosyal Geçerlilik Bulguları

Handan Hanım, yeğeni ile yaptığı çalışmalar sonucunda yeğenin yemek masası silme, vileda ile yer silme, elektrikli süpürge kullanma ve tuvalet temizleme becerilerini öğrendiğini belirtmiştir.

Çalışmadan sonra yeğenin kendine daha fazla güvenmeye başladığını ve başardığı için mutlu olduğunu söylemiştir. Yeğenin öğrendiği bu becerilerin hem yeğenine hem de ailesine yarar sağladığını, ileride bunun faydasını göreceklerini ifade etmiştir. Bu becerileri öğrenmesinin aile bireylerini rahatlatacağını şu şekilde ifade etmiştir: “...*bi yer silmesi, salonu süpürmesi, tuvaleti temizlemesi rahatlık, yani tuvalete girdiğinde bile yıkasa rahatlık tabi ki, alışkanlık ediniyor böylece.*” Bu araştırmaya katıldığı için memnun olduğunu aynı zamanda yeğenin bu becerileri öğrenmesinin annesi ve anneannesini de memnun ettiğini belirtmiştir.

Yeğeni sıkıldığı durumlarda ve çalışmanın başlangıcında zorlandığını ve kameradan dolayı gerildiğini belirtmiştir: “...*hele ilk zaman daha zorlandım tabi. İlk zaman insan ne yapacağını bilemiyor sonra sonra bende alıştım, daha rahat oldu. Kameralarda biraz şey oluyor, daha geriliyor insan nedense...*” Öğrenmiş olduğu bu öğretim yöntemiyle yeğenine; çamaşır toplamayı, dolabını ve yatağını düzeltmeyi ileride öğretebileceğini söylemiştir. Çalışmanın en beğendiğiniz özelliği nedir? sorusunu “...*çocuğa bir şey kazandırmak... yapabildiğini görmek hoşuma gitti. Tabi öğretimle yapılan şeyler farklı, daha kolay öğretiliyor. Mesela biz evde kendimiz öğretmeye çalışsak o kadar hani kolay yapamıyoruz yani. Hani sinirlenebiliyoruz, ama böyle öğretim olunca, sırasıyla olunca hani bir sıraya-yola koyunca daha böyle rahat oluyor, daha güzel oluyor bence onu beğendim. Yoksa...onları şöyle yap böyle yap normalde de dersin ama öyle olmuyor. O da dinlemiyor zaten ama böyle bi yöntem olunca o da daha ciddiye alıyor, sizde...*” şeklinde yanıtlamıştır. Çalışmanın beğenmediği bir yönü olmadığını söylemiştir. Yeğenimize bu becerileri siz kazandırdınız. Neler hissediyorsunuz? sorusunu ise “*Mutlu... Ona bir şey öğrettiğim için, ileride işine yarayacak şeyler öğrendiği için.*” şeklinde cevaplamıştır.

Araştırmanın sosyal geçerlik bulguları incelendiğinde geliştirilen aile eğitimi programına katılan Handan Hanım’ın memnun kaldığı, yeğenine bu becerileri öğretebilmiş olmaktan dolayı mutlu olduğu, bu becerilerin öğrenilmesinin ailedeki bireyleri de mutlu ettiği ve aileye yarar sağladığı yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Sistematik bir şekilde planlanıp uygulanınca öğretimin daha kolay yapıldığını ve bu sistematikliğin kendisinin ve yeğenin öğretimleri daha ciddiye almasını sağladığını belirtmiştir.

Tartışma, Sonuçlar ve Öneriler

Araştırmanın etkililik bulguları; teyzenin sunulan aile eğitimi programı sonrasında yeğenine ev temizliği ve düzeni becerilerini kazandırdığını, yapılan izleme oturumlarında becerilerin kalıcılığının sürdüğünü, teyzenin ipucunun giderek artırılmasıyla öğretimi ve öğretim değerlendirmesini güvenilir şekilde uyguladığını göstermiştir.

Araştırmanın etkililik bulguları, ailelerin ZY olan çocuklarına çeşitli becerileri öğretebilmesi için sunulan aile eğitimi programlarının etkililiğini araştıran diğer çalışmaların bulguları ile paralellik göstermektedir (Batu, 2008; Cavkaytar, 1999; Cavkaytar, 2007; Cavkaytar ve Pollad, 2009; Çankaya ve Kuzu, 2018; DiPipi-Hoy ve Jitendra, 2004; Tekin-İftar, 2008; Vuran, 1997). Araştırmada Handan Hanım’ın ipucunun giderek artırılması yöntemini uygun ve güvenilir bir şekilde kullanmış olması, kaliteli ve sistematik bir eğitimle, ailelere çeşitli bilimsel dayanaklı müdahale uygulamalarının öğretilbileceğini gösteren çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Aktaş ve Çifci-Tekinarslan, 2018; Charlop, Lang ve Rispoli, 2018; Dogan ve diğerleri., 2017; Yakın ve Güzel-Özmen, 2010). İpucunun giderek artırılmasıyla öğretimin, bir program doğrultusunda eğitim sunulan aile bireyleri tarafından kullanıldığı yalnızca bir çalışmaya rastlanmıştır. Gıcı-Vatansever’in (2018) bu çalışması benzer şekilde, koçluk uygulamalarıyla otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğu olan annelerin ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim basamaklarını güvenilir şekilde sunduğunu göstermiştir. Sosyal geçerlik bulgularında programa katılmaktan ve yeğenin becerileri edinmiş olmasından dolayı teyzenin mutlu

ve memnun olduğu bulgusu alanda yapılan aile eğitimi çalışmalarında babaların (Berbercan ve Tavil, 2012; Lundahl, Tollefson, Risser ve Lovejoy, 2008) ve annelerin (Cruz-Torres ve diğerleri., 2020; DiPipi-Hoy ve Jitendra, 2004; Yakın ve Güzel-Özmen, 2010) memnuniyeti ile benzerlik göstermiştir.

Günlük yaşam becerilerinden ev temizliği ve düzeni becerileri genellikle bireylerin evde gereksinim duyacağı becerilerden oluşmaktadır. Bu nedenle kendi evlerinde, kendi ev araç gereçleriyle bu becerileri öğrenmesi, bireylerin yaşantılarında becerileri kullanabilmelerini sağlayacaktır. Aile eğitiminde genel amaç ailelere, çocuklarının gösterdiği beceri eksikliklerini giderme yöntemlerini öğretmek, edinilen becerilerin korunmasını desteklemek ve tüm aile için toplam yaşam kalitesini arttırmaktır (Gould ve Redmond, 2014).

Tavil ve Karasu (2013) çalışmasında ailelerle gerçekleştirilmiş olan yarı deneysel çalışma sayısının azlığından dolayı tercih edilmesi ve ileride yapılacak olan araştırmaların anneler dışında ailenin farklı bireyleriyle gerçekleştirilmesi önerisini vererek alanyazındaki gereksinime vurgu yapmıştır. Araştırma doğal bir öğretim süreci sunan ipucunun giderek artırılmasıyla öğretimin planlı ve kapsamlı bir eğitimle, ilkokul mezunu olan Handan Hanım tarafından güvenilir ve etkili bir şekilde kullanılabilirdiğini ve orta düzeyde ZY olan yeğenin ev temizliği ve düzeni becerilerini kazandığını göstermiştir. Bu yöntemle yapılmış araştırma sayısının azlığı göz önünde bulundurulduğunda çalışma aynı zamanda ev temizliği ve düzeni becerilerinin ipucunun giderek artırılmasıyla öğretim sürecinin sunumuna da örnek oluşturacaktır. Çalışmada bireyin yakın akrabalarından teyzesinin katılımcı olması alanyazına katkı sağlayacak, ailelerin doğal desteklerinin belirlenerek programlara dahil edilmesine örnek oluşturacaktır. Program kapsamında hazırlanan kılavuz ve kullanılan video kayıtlarından dönüt ve düzeltme uygulamaları maliyet açısından hiçbir ek yük getirmemektedir. Kılavuz tekrar tekrar kullanılabilir ve her eğitimde kolaylıkla videolar çekilerek dönüt ve düzeltmelere yer verilebilir.

Araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırmada genelleme oturumunun düzenlenmemiş olması bir sınırlılık olarak görülebilir ancak bağımsız yaşam becerileri doğal ortamda öğretildiği zaman genellikle genelleme oturumu düzenlenmesine gerek olmadığı görülmektedir (Orum Çattık ve Ergenekon, 2019). Çalışmada yine de anne ile kişilerarası genelleme oturumu yapılması düşünülmüş ancak araştırma süresinin yetersizliğinden dolayı gerçekleştirilememiştir. İleride yapılacak aile eğitimi çalışmalarında ailenin farklı bir bireyi ile kişiler arası genelleme bulgularının yapıldığı oturumlar düzenlenebilir. Diğer bir sınırlılık ise; teyzenin gerçekleştirmiş olduğu oturumların tamamının video kaydına alınamamış olmasıdır. Handan Hanım becerileri videoya almanın kendisi yalnızken zor olacağını belirtmiş ve araştırmacı da katılımcının bu seçimine saygı göstermiştir. Her bir becerinin en az %30'u videoya alınmış olmasına karşın uygulama evresinde güvenilirlik analizi yapılacak oturumlar rastgele belirlenememiştir. Son olarak, çalışmada programın etkililiği orta düzeyde ZY olan bir birey ve bu bireyin teyzesiyle ayrıca ev temizliği ve düzeniyle ilişkili üç beceri ile sınırlı olmuştur. Bu durum araştırmanın genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Bu aile eğitimi programı ileride farklı ailelerle, grup uygulamasıyla ya da uzaktan eğitim kapsamında planlanarak etkililiğine bakılabilir. Farklı katılımcılarla program kapsamında bulunan diğer ev temizliği ve düzeni becerilerinin etkililiği sınanabilir. *Ev temizliği ve düzeni becerileri öğretim kılavuzum yetersizliği olan bireylerle çalışılan kurumlara aile eğitim programı gerçekleştirmelerinde materyal olarak kullanılabilir.*

Araştırmacılar Notları

Araştırma süresince etik kurallara dikkat edilmiş, aile bireylerinin tümü ile şeffaf ve duyarlı bir iletişim kurmaya özen gösterilmiştir. Aile eğitimi süresince ailenin istekleri ön planda tutmuştur. Örneğin ziyaret günündeki saat seçimi, becerilerin seçimi, çalışılacak ortam, becerilerin gerçekleştirilme

durumu (beceri analizlerinin oluşturulması) teyzenin kendisinin becerileri gerçekleştirme durumuna uygun şekilde kendisi tarafından oluşturulmuştur, araştırmanın güvenilirliğini tehdit edecek bir durum olmadığı sürece ailenin istekleri geri çevrilmemiştir. Araştırma için Anadolu Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma Yayın Etiği Kurulu'ndan 15/03/2019 tarihli 22577 sayı ile etik kurul onayı alınmıştır.

EK-1**Aile Eğitimi Program Amaçlarını Değerlendirme Formu (Ön-test/Son-test)**

SORULAR	ÖN TEST	SON TEST
1) Ev Temizliği ve Düzeni becerileri nelerdir? 2) Çocuğun ihtiyacı olan becerileri nasıl belirleriz? 3) Pekiştireç/ödül nedir? 4) Eğitimde pekiştireç niçin kullanılır? 5) Pekiştireç türleri nelerdir? 6) Sosyal pekiştireçlere örnek verebilir misiniz? 7) Beceri basamaklarına ayırmak ne demektir? 8) Beceri öğretimine başlamadan önce çocuğunuzun dikkatini nasıl çekersiniz? 9) Beceri yönergesi ne demektir? Örnek verir misiniz? 10) Öğretimde kullanılabilecek ipucu teknikleri nelerdir? 11) İpucu Kullanım sırası / ipucu hiyerarşisi ne demektir? 12) Pekiştirme yaparken nelere dikkat etmeliyiz? 13) Öğretime başlamadan önce dikkat edilmesi gerekenler nelerdir? 14) Bir öğretim süreci nasıl gerçekleştirilir? Anlatır mısınız? 15) Öğretim değerlendirmesi/günlük yoklama süreci nasıl gerçekleştirilir? Anlatır mısınız?		

EK-2

Aile Eğitimi Programı Uygulama Kontrol Listesi

1. GÖRÜŞME	+/-	2. GÖRÜŞME	+/-	3. GÖRÜŞME	+/-	4. GÖRÜŞME	+/-
Aile ile selamlaşma ve sohbet.		Aile ile selamlaşma ve sohbet.		Aile ile selamlaşma ve sohbet.		Tüm aile bireyleri ile sohbet.	
Katılımcıya hazırlanan Ev Temizliği ve Düzeni Öğretimi Beceri kılavuzu tanıtıldı mı?		Verilen ödevler kontrol edilerek gerekli dönüt ve düzeltmeler verildi mi?		Verilen ödevler kontrol edilerek gerekli dönüt ve düzeltmeler verildi mi?		Yapılacak çalışmadan bahsedildi mi?	
İşlenecek olan içerikten bahsedildi mi?		Bir önceki görüşme konuları tekrar edildi mi?		Bir önceki görüşme konuları tekrar edildi mi?		Katılımcı yeğenine öğreteceği örnek beceride başlama düzeyi oturumu gerçekleştirdi mi?	
Kılavuzunun 1. Ünitesinde yer alan tüm konularda bilgilendirme yapıldı mı?		İşlenecek olan içerikten bahsedildi mi?		İşlenecek olan içerikten bahsedildi mi?		Katılımcı yeğenine örnek beceride bir öğretim oturumu gerçekleştirdi mi?	
Tüm konularla ilişkili ek örnekler verildi mi?		Kılavuzunun 2. Ünitesinde yer alan tüm konularda bilgilendirme yapıldı mı?		Kılavuzunun 2. Ünitesinde yer alan tüm konularda bilgilendirme yapıldı mı?		Gerçekleştirilen uygulama oturumları video kaydına alındı mı?	
Katılımcıya sormak istediği/anaşılmayan bir yerin olup olmadığı soruldu mu?		Tüm konularla ilişkili ek örnekler verildi mi?		Tüm konularla ilişkili ek örnekler verildi mi?		Uygulama sonunda bu videolar katılımcıyla beraber izlenerek tartışma, dönüt ve düzeltmelere yer verildi mi?	
Katılımcının ile eğitimi program amaçlarını kazanma durumu değerlendirildi mi?		Katılımcıya sormak istediği/anaşılmayan bir yerin olup olmadığı soruldu mu?		Katılımcıya sormak istediği/anaşılmayan bir yerin olup olmadığı soruldu mu?		Katılımcıya sormak istediği/anaşılmayan bir yerin olup olmadığı soruldu mu?	
Sonraki görüşmenin içeriğinden bahsedildi mi?		Katılımcının ile eğitimi program amaçlarını kazanma durumu değerlendirildi mi?		Katılımcının ile eğitimi program amaçlarını kazanma durumu değerlendirildi mi?		Katılımcının öğretim oturumlarını gerçekleştirebilme durumu değerlendirildi mi?	
Ödevler verildi mi?		Sonraki görüşmenin içeriğinden bahsedildi mi?		Sonraki görüşmenin içeriğinden bahsedildi mi?		Bundan sonra kendisinden beklenenler açıklandı mı?	
Ödevlerin nasıl yapılacağı açıklandı mı?		Ödevler verildi mi? Ödevlerin nasıl yapılacağı açıklandı mı?		Ödevler verildi mi? Ödevlerin nasıl yapılacağı açıklandı mı?		Her daim telefonla çekinmeden iletişim kurabileceği katılımcıya söylendi mi?	
Oturum katılımcıya teşekkür edilerek, sıcak bir şekilde sonlandırıldı mı?		Oturum katılımcıya teşekkür edilerek, sıcak bir şekilde sonlandırıldı mı?		Oturum katılımcıya teşekkür edilerek, sıcak bir şekilde sonlandırıldı mı?		Oturum katılımcıya teşekkür edilerek, sıcak bir şekilde sonlandırıldı mı?	

EK-3

Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formu

Becerinin Adı: Masa Silme Amaç: Bezle masayı üzerinde kırıntı kalmayacak şekilde siler. Malzemeler: Mutfak masası, lavabo, mutfak bezi, boş bir tabak Çalışma Yeri: Mutfak	OTURUMLAR							
	Beceri Basamakları	1	2	3	4	5	6	7
1. Mutfak bezini alır								
2. Musluğu açar								
3. Bezi akan suyun altında 5 sn. kadar tutar.								
4. Musluğu kapatır.								
5. Bezi iki eliyle tutarak avuçlarının arasında sıkıştırır.								
6. Ellerini tersi yönler hareket ettirerek su kalmayacak şekilde bezi sıkır.								
7. Tabağı sol eline alır.								
8. Bezi tuttuğu ağ eliyle masadaki kırıntıları tabağa sıyırır.								
9. Masada kırıntı kalmayacak şekilde tüm masayı siler.								
10. Tabağı ve bezi lavaboya bırakır.								

Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formu

Becerinin Adı: Elektrik süpürgesi kullanma Amaç: Salonun tüm yüzeyini elektrik süpürgesi ile yerde pislik kalmayacak şekilde süpürür. Malzemeler: Elektrik süpürgesi ve aparatı, priz. Çalışma Yeri: Salon	OTURUMLAR							
	Beceri Basamakları	1	2	3	4	5	6	7
1. Süpürge fişini çıkarır.								
2. Fişi prize takar								
3. Masanın sandalyelerini birer adım geri çeker.								
4. Makinayı masanın yanına götürür.								
5. Çalıştırma düğmesine basarak makinayı çalıştırır.								
6. Süpürgeyi süpürme aparatı yere tamamen değecek şekilde tutma yerinden tutar.								
7. Süpürme aparatını ileri geri hareket ettirerek masanın altını süpürür.								
8. Düğmesine basarak makinayı kapatır.								
9. Süpürgeyi ve aparatını geriye doğru bırakır.								
10. Sandalyeleri yerine koyar.								
11. Çalıştırma düğmesine basarak makinayı tekrar çalıştırır.								
12. Süpürgeyi süpürme aparatı yere tamamen değecek şekilde tutma yerinden tutar.								
13. Süpürme aparatını ileri geri hareket ettirerek tüm salon yüzeyini süpürür.								
14. Salonun tüm yüzeyini süpürdüğünde makinayı kapatır.								

Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formu

Becerinin Adı: Tuvalet Temizleme Amaç: Tuvalet fırçası ile tuvaleti pislik kalmayacak şekilde temizler. Malzemeler: Tuvalet fırçası ve fırça altlığı, Cif. Çalışma Yeri: Banyo	OTURUMLAR						
Beceri Basamakları	1	2	3	4	5	6	7
1. Sifona basar.							
2. Tuvalet fırçasını alır.							
3. Fırçayı tuvaletin pislik kalan kısımlarına sürter.							
4. Tuvalet fırçasını yerine bırakır.							
5. Cifi alarak tuvaletin yan kısımlarına sıkar.							
6. Cifi aldığı yere bırakır.							
7. Tuvalet fırçasını alır ve cifli yüzeye sürter.							
8. Tuvaletin tüm yüzeyini fırçayı ileri geri hareket ettirerek sürter.							
9. Diğer eliyle sifona basar.							
10. Tuvalet fırçasının ucunu akan suya tutar.							
11. Fırçayı yerine koyar.							
12. Ellerini yıkar ve kurular.							

Yoklama Oturumları Veri Kayıt Formu

Becerinin Adı: Yer silme. Amaç: Viledaıyla mutfağın tüm yüzeyini siler Malzemeler: İçi deterjanlı su dolu vileda kovası ve silme aparatı Çalışma Yeri: Mutfak	OTURUMLAR						
Beceri Basamakları	1	2	3	4	5	6	7
1. Ortadaki halıyı katlar							
2. Halıyı eline alır ve balkona bırakır							
3. Silme aparatını eline alır							
4. Silme aparatının ucundaki bezi kovanın içindeki suya daldırır							
5. Bezin ıslanması için aparatı yukarı aşağı hareket ettirir							
6. Silme aparatını yere su sıçratmadan kovada bulunan sıkma yerine yerleştirir.							
7. Aparatı aşağı doğru bastırır							
8. Aparatı yukarı aşağı hareket ettirerek bezin suyunu sıkar							
9. Aparatı silme işlemine başlayacağı kısma götürür.							
10. Silme aparatının bez kısmını yere bastırır.							
11. Silme aparatını yukarı-aşağı ve yanlara doğru hareket ettirerek yüzeyi siler.							
12. Tüm mutfak yüzeyinde bu işlemi tekrar eder.							
13. Silme aparatını kovanın içine bırakır.							

EK-4

Teyzenin Gerçekleştirdiği Öğretim Oturumları Uygulama Güvenirliği Veri Kayıt

Formu

Becerinin Adı:											
Beceri Basamakları	Ortamı düzenleme	Araç-gereci kontrol etme	Dikkat çekme	Beceri yönergesi sunma	Uygun süreyi bekleme (5 sn)	Katılımcıya uygun tepkide bulunma (1.DÜZEY İPUCU)	Uygun süreyi bekleme (5 sn)	Katılımcıya uygun tepkide bulunma (2.DÜZEY İPUCU)	Uygun süreyi bekleme (5 sn)	Katılımcıya uygun tepkide bulunma (3.DÜZEY İPUCU)	İşbirliğini pekiştirme ve Oturumu bitirme
1.											
2.											
3.											
4.											

EK-5

Başlama Düzeyi, Yoklama, Günlük Yoklama ve İzleme Oturumları Uygulama

Güvenirliği Veri Kayıt Formu

Becerinin Adı:					Tarih:			
Malzemeler:								
Belirlenen Yanıt Aralığı:								
Beceri Basamakları	Ortamı Düzenleme	Araç-gereci kontrol etme	Dikkat sağlayıcı İpucu Sunma	Beceri Yönergesi Sunma	Yanıt Aralığını Bekleme	Katılımcıya Uygun Tepkide Bulunma	İşbirliğini pekiştirme ve oturumu bitirme	Davranışı Veri Kayıt Formuna Kaydetme
1.								
2.								
3.								
4.								

EK-6**Teyze Sosyal Geçerlik Veri Toplama Formu**

Sayın, bildiğiniz gibi yeğeninize ev temizliği ve düzeni becerilerinin öğretimini gerçekleştirdik. Araştırma kapsamında yeğeninize kazandırılan bu beceriler, bu becerilerin kazandırılmasında kullanılan yöntem ve yeğeninizin bu becerileri kazanmasının ailenize sağladığı yararların neler olduğunu öğrenmek istiyorum. Bu amaçla, üç “evet-hayır”, sekiz “açık uçlu” olmak üzere toplam 11 adet sorunun yer aldığı bir form hazırladım. Soru formunda yer alan soruları yanıtlarken düşüncelerinizi samimi olarak ifade etmeniz çok önemlidir. Katkılarınız için çok teşekkür ederim.

1) Yeğeninize çalışmalarınız sonucunda çalıştığınız bu becerileri öğrenebildi mi?

() Evet ()Hayır

2) Kazandığı bu beceriler yeğeninize yararlı oldu mu? Ne gibi yararları oldu?

3) Öğrendiği bu beceriler ailenize yarar sağladı mı? Ne tür bir yarar sağladı?

4) Yeğeninize ev temizliği ve düzeni ile ilgili becerilerinin öğretildiği bu araştırmaya katılmaktan memnun musunuz?

() Evet () Hayır

5) Yeğeninize bu becerileri öğretirken zorlandınız mı? Hangi kısımlarda zorlandınız?

6) Yeğeninize bu becerileri siz kazandırdınız. Neler hissediyorsunuz?

7) Yeğeninizin becerilerini öğrenmiş olması annesi ve annesini memnun etti mi?

() Evet () Hayır

8) Öğrendiğiniz öğretim yöntemi ile farklı becerileri yeğeninize kazandırmak ister misiniz? Hangi becerileri kazandırmak istersiniz?

9) Çalışmanın en beğendiğiniz özelliği ne oldu?

10) Çalışmanın beğenmediğiniz yönleri nelerdir? Çalışma boyunca sizi rahatsız eden bir şey oldu mu?

11) Sizinle yaptığımız çalışma sürecini düşünün. Bundan sonra yapılan aile eğitimi çalışmalarını ileriye taşımak için neler önerirsiniz?

Kaynaklar

- Acar, Ç. (2012). Aileleri desteklemede birlikte çalışalım. A. Cavkaytar (Ed.) *Özel eğitimde uygulamalı aile eğitimi* içinde (s.48-64). Ankara: Vize Yayıncılık
- Aksoy, V. (2018). Aileye ilişkin bilgilerin toplanması ve değerlendirilmesi. A. Cavkaytar (Ed.) *Özel eğitimde aile eğitimi* içinde (s. 81-109). Ankara: Vize Akademik.
- Aktaş, B. and Çifci-Tekinarslan, İ. (2018). The effectiveness of parent training a mothers of children with autism use of mand model techniques. *International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE)*, 10(2), 106-120. doi:10.20489/intjecse.506861.
- Aykut, Ç. ve Varol, N. (2010). Zihinsel yetersizlikten etkilenmiş öğrencilere günlük yaşam becerilerinin kazandırılmasında, sabit bekleme süreli ve ipucunun sistematik olarak geri çekilmesi işlem süreciyle öğretimin etkililik ve verimliliklerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 8(1), 227-261
- Batu, S. (2008). Gelişimsel yetersizliği olan öğrencilere bakımlarını yapan kişiler aracılığıyla eşzamanlı ipucu kullanılarak ev becerilerinin öğretimi. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(4), 541-555.
- Berbercan, F., ve Tavail, Y. Z. (2012). Grup aile eğitim programının babaların davranışsal işlem süreçlerini kazanmalarına etkisi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(2), 409-439.
- Cavkaytar, A. (2000). Zihin engellilerin eğitim amaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 115-121.
- Cavkaytar, A. and Pollard, E. (2009). Effectiveness of parent and therapist collaboration program (ptcp) for teaching self-care and domestic skills to individual with autism. *Education and Training in Mental Retardation and Developmental Disabilities*, 44(3), 381-394.
- Cavkaytar, A. (2007). Turkish parents as teachers: teaching parents how to teach self-care and domestic skills to their children with mental retardation. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 42(1), 85-93
- Cavkaytar, A. (1999). Zihin engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği. *Özel Eğitim Dergisi*, 2(3) 40-50
- Cavkaytar, A. (1998). *Zihinsel engellilere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretiminde bir aile eğitimi programının etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Çankaya, S. and Kuzu, A. (2018). Effectiveness of mobile skill teaching software for parents of individuals with intellectual disabilityhttps. *International Education Studies*, 11(3) doi:10.5539/ies.v11n3p1
- Charlop, M. H., Lang, R. and Rispoli, M. (2018). The power of parents: parent-implemented interventions for young children with autism. *Play and Social Skills for Children with Autism Spectrum Disorder*, 129-153. doi:10.1007/978-3-319-72500-0_8
- Cruz-Torres, E., Duffy, M. L., Brady, M. P., Bennett, K. D. and Goldstein, P. (2020). Promoting Daily living skills for adolescents with autism spectrum disorder via parent delivery of video prompting. *Journal of Autism And Developmental Disorders*, 50(1), 212-223. doi:10.1007/s10803-019-04215-6
- Çotuk, H. (2015). *Görme yetersizliğinden etkilenmiş çocuklara kardeş öğretimi aracılığıyla sunulan bağımsız hareket becerilerinin eşzamanlı ipucuyla öğretimin etkililiği* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Davis-Temple, J., Jung, S. and Sainato, D. M. (2014). Teaching young children with special needs and their peers to play board games: Effects of a least to most prompting procedure to increase independent performance. *Behavior Analysis in Practice*, 7(1), 21-30. doi:10.1007/s40617-014-0001-8
- DiPipi-Hoy, C. and Jitendra, A. (2004). A parent-delivered intervention to teach purchasing skills to young adults with disabilities. *The Journal of Special Education*, 38(3), 144-157. doi:10.1177/00224669040380030201
- Dogan, R. K., King, M. L., Fischetti, A. T., Lake, C. M., Mathews, T. L. and Warzak, W. J. (2017). Parent-implemented behavioral skills training of social skills. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 50(4), 805-818. doi:10.1002/jaba.411
- Dogoe, M. and Banda, D. R. (2009). Review of recent research using constant time delay to teach chained tasks to persons with developmental disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 44, 177-186.

- Garcia, S. K. (2015) *Teaching vocational gardening skills to an adolescent with severe autism* (Capstone projects and theses). California State University, Monterey Bay.
- Gıcı-Vatansever, A. (2018). *Otizm spektrum bozukluğuna sahip çocuğu olan annelere sunulan koçluk uygulamalarının annelerin öğretim becerilerini ve çocukların ortak dikkate tepki verme becerilerini edinmeleri üzerindeki etkileri* (Yayımlanmamış doktora tezi). Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Gil, V., Bennett, K. D. and Barbetta, P. M. (2019). Teaching young adults with intellectual disability grocery shopping skills in a community setting using least-to-most prompting. *Behavior Analysis in Practice*, 12(3), 649-653. doi:10.1007/s40617-019-00340-x
- Gould, V. R. and Redmond, V. (2014). Parent involvement. D. Granpeesheh ve J. Tarbox (Eds.), *Evidence-based treatment for children with autism*. Elsevier.
- Kyzar, K. B., Turnbull, A. P., Summers, J. A. and Gómez, V. A. (2012). The relationship of family support to family outcomes: A synthesis of key findings from research on severe disability. *Research and Practice for Persons with Severe Disabilities*, 37(1), 31-44. doi:10.2511/027494812800903247
- Lundahl, B. W., Tollefson, D., Risser, H. and Lovejoy, M. C. (2008). A meta-analysis of father involvement in parent training. *Research on Social Work Practice*, 18(2), 97-106. doi:10.1177/1049731507309828
- MEB (2008). Özel Öğretim Kurumları Müdürlüğü, Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Zihinsel Engelli Bireyler Destek Eğitim Programı, Ankara.
- MEB (2016). Özel eğitim ve rehberlik hizmetleri genel müdürlüğü, iş eğitimi ve meslek ahlakı dersi öğretim programı, Ankara 2016.Erişim adresi: <http://orgm.meb.gov.tr/>
- Odluyurt, S., ve Şentürk, M. (2018). Gelişimsel yetersizliği olan bireylerde eşzamanlı ipucuyla öğretim yöntemiyle türkiye’de yapılan çalışmaların incelenmesi. *Elementary Education Online*, 17(3),1417-1443. doi:10.17051
- Orum Çatık, E., ve Ergenekon, Y. (2019). Otizm spektrum bozukluğu olan bireylere bağımsız yaşam becerilerinin öğretildiği araştırmaların incelenmesi. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(2), 572-607. doi:10.18039/ajesi.577594
- Özbey, F. (2018). Aile bireylerinin katılımı. A. Cavkaytar (Ed.). *Özel eğitimde aile eğitimi içinde* (s. 129-155). Ankara: Vize Akademik.
- Özekes, M. (2015). Özel eğitime gereksinimi olan çocuklara özel eğitim programları. *Aileler ve eğitimciler için el kitabı içinde* (s. 4). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özsoy, A.S., Özkahraman, Ş. ve Çallı, F. (2006). Zihinsel engelli çocuk sahibi ailelerin yaşadıkları güçlükleri incelenmesi. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*, 3(9), 68-76.
- Pang, Y. (2010). Facilitating family involvement in early intervention to preschool transition. *School Community Journal*, 20(2), 183-198.
- Sucuoğlu, B. (2017). Zihin engelli bireylerin özellikleri. B. Sucuoğlu (Ed.). *Zihin engelliler ve eğitimleri içinde* (s. 120-141). Ankara: Kök Yayıncılık.
- Tavil, Y. Z., ve Karasu, N., (2013). Aile eğitim çalışmaları: Bir gözden geçirme ve meta analiz örneği (parent training studies: a review and meta-analysis). *Eğitim ve Bilim*, 38, 168
- Tekin-İftar, E. (2008). Parent delivered community-based instruction with simultaneous prompting for teaching community skills to children with developmental disabilities. *Education and Training in Developmental Disabilities*, 43(2), 249-265.
- Tekin-İftar, E. ve Kırcaali-İftar, G. (2012). İpucunun giderek artırılmasıyla öğretim. E. Tekin-İftar ve G. Kırcaali-İftar (Ed.). *Özel eğitimde yanlışsız öğretim yöntemleri içinde* (s. 203-217). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Tekin-İftar, E. (2018). Çoklu yoklama modelleri. E. Tekin-İftar (Ed.). *Eğitim ve davranış bilimlerinde tek denekli araştırmalar içinde* (s. 217-244). Ankara: Anı Yayınları.
- Vuran, S. (1997). *Zihinsel engelli çocuk annelerine ödüllendirme ve eleştirmemenin kazandırılmasında bilgilendirme, dönüt verme, dönüt verme ve ödüllendirmenin etkililiği* (Yayımlanmamış doktora tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Wade, C., Llewellyn, G. and Matthews, J. (2008). Review of parent training interventions for parents with intellectual disability. *Journal of Applied Research in Intellectual Disabilities*, 21(4), 351-366. doi:10.1111/j.1468-3148.2008.00449.x

- Yakın, M. ve Güzel-Özmen, R. (2010). Aile eğitiminin annelerin doğal dil sağaltım tekniklerini kullanmalarında etkililiği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 9(17), 21-39.
- Yazıcı, D. N. ve Durmuşoğlu, M. C. (2017). Özel gereksinimli çocuğu olan ailelerin karşılaştığı sorunlar ve beklentilerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 30(2), 657-681.

Extended Abstract

Special education programs supported by families are providing more successful, more effective and more permanent results to the individuals with special needs and their families (Gıncı-Vatansever, 2018). It is seen that parent training programs developed with approaches that consider families as instructors are successful in teaching various skills within the scope of daily life skills of families. (DiPipi-Hoy and Jitendra, 2004; Tekin-İftar, 2008; Batu, 2008; Cavkaytar and Pollad, 2009; Cavkatar, 1998. However, when the studies are examined, it is noteworthy that most of the participants are mothers. Whereas, to ensure the participation of the whole family and determine the roles of the family by finding the families' natural supports is great importance in family-centered plan in order to both relax the family and contribute to the development of the individuals with special needs (Pang, 2010). Such a research was needed because of parents' needs for information on how to teach skills to their children, and the lack of studies exemplifying the teaching of daily life skills by least-to-most prompting method, and also especially since there was no study with an aunt teaching an individual with ID. Therefore, in the research, the aunt of an individual with ID was used as a natural support from the family's existing resources.

The aim of the research is to determine the effect of the teaching activities carried out by the aunt, who completed the developed parent training program by teaching the house cleaning and tidying skills to her nephew. For this purpose, answers to the following questions were sought: (a) What is the level of knowledge of the aunt about the of the parent training program? (b) Are the teachings sessions carried out by the aunt effective for her nephew? (c) What are the findings regarding the reliability of the research? (d) What are the opinions of the aunt about the *house cleaning and tidying parent training program* that she completed?

Multiple probe design across behaviors was used in this research. The independent variables of the research were the parent training program, implementation of the parent training program to the participant (aunt), and the teaching activities that the participant performed with her nephew. The dependent variable was the level of acquired skills (house cleaning and tidying skills) of the individual with ID. Skills determined for the individual within the parent training program were using a vacuum cleaner, cleaning the toilet and cleaning the floor with the mop. The participants of the study were a 22-year-old individual with moderate ID and his 52-year-old aunt.

The parent training program consisted of two phases such as the information phase and the implementation phase. The information phase consisted of 3 sessions of 4 hours in order to provide the necessary information for teaching skills. The implementation phase consisted of teaching an exemplary skill (skill to wipe the dining table) to the niece under the supervision. Pre-test and post-test were applied to the aunt to evaluate the success of the parent training program. After the aunt became competent in teaching, she taught the skills she determined for her nephew by using the least-to-most prompting method. The data were collected during the family visits of the first author every five days, and these sessions were recorded on video. The research findings for the training program are as follows: The parent training program was implemented as planned. The aunt acquired 86.6% of the information required for teaching house cleaning and tidying skills. As a result of the teaching activities carried out by the aunt, her nephew Egemen met the criteria in all three skills (100%, 85.7%, 100%) and reached stable data. The following data are similar to the post-teaching data. The aunt stated that she was pleased to both participate in the program, and to be able to teach these skills that will always be useful to her nephew.